

موضوع شناسی فقهی خلق پول

درمانک های تجاری

مؤلف

مهدی شایق

www.ketab.ir

انتشارات شهید علم - زمستان ۱۴۰۳

سرشناسه: شایق، مهدی، ۱۳۷۰ -

عنوان و نام پدیدآور: موضوع شناسی فقهی پول در بانک‌های تجاری / مؤلف مهدی شایق.

مشخصات نشر: یزد: شهید علم، ۱۴۰۳.

مشخصات ظاهری: ۱۹۶ ص: مصور، جدول، نمودار (رنگی).

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۵۲۹۰-۳۹-۰

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه صص ۱۹۱-۱۹۶ همچنین به صورت زیرنویس.

موضوع: سیاست پولی — ایران

Monetary policy — Iran

مسائل پولی — جنبه‌های مذهبی — اسلام

Currency question — Religious aspects — Islam

پول (فقه) — ایران

Money (Islamic law) — Iran

بانک و بانکداری (فقه)

Banking law (Islamic law)

رده بندی کنگره: ۲/HG۱۳۲

رده بندی دیویی: ۳۹۵۵۱۲۲

شماره کاتالوگ ملی: ۹۹۵۸۷۳۰

موضوع شناسی فقهی خلق پول
در بانک‌های تجاری

- مؤلف: مهدی شایق
- چاپ اول - زمستان ۱۴۰۳
- ناشر: انتشارات شهید علم
- شماره تماس: ۰۹۱۰۰۱۰۶۳۲۶
- چاپ: زلال کوثر
- شابک:
- ۹۷۸-۶۲۲-۵۴۹۰-۳۹-۰
- قیمت:
- شمارگان:

ISBN : 978-622-5490-39-0

9 786225 490390

فهرست مطالب

۷	پیشگفتار
۱۱	۱ فصل اول: تعاریف و کلیات
۱۲	۱/۱ بخش اول: تعاریف (واژه های مرتبط و دخیل در تبیین این موضوع)
۱۲	۱/۱/۱ پایه پولی
۱۲	۱/۱/۲ نقدینگی
۱۳	۱/۱/۳ نرخ ذخیره قانونی
۱۴	۱/۱/۴ شبه پول
۱۴	۱/۱/۵ ضریب فزاینده پولی
۱۵	۱/۲ بخش دوم: کلیات
۱۵	۱/۲/۱ بیان مسأله
۱۷	۱/۲/۲ حدود اعتبار رأی و سیره عرف معاصر در موضوعات احکام
۲۷	۲ فصل دوم: مفهوم شناسی (ماهیت) خلق پول درونی
۲۸	۲/۱ .. بخش اول: انواع خلق پول در انواع نظام های پولی و بانکی
۳۰	۲/۲ بخش دوم: خلق پول بیرونی (بر قدرت)
۳۲	۲/۳ بخش سوم: خلق پول درونی
۳۲	۲/۳/۱ نظریه واسطه وجوه بودن بانک
۳۶	۲/۳/۲ نظریه ضریب فزاینده
۴۰	۲/۳/۳ نظریه خلق پول انفرادی بانک های تجاری
۴۶	۲/۴ بخش چهارم: توضیح ترازنامه ای فرآیند خلق پول در نظام بانکداری ذخیره کسری
۷۱	۳ .. فصل سوم: عناوین فقهی مرتبط با موضوع خلق پول درونی
۷۲	۳/۱ بخش اول: ملاکات عرفی و عقلایی قابل تصور برای خلق پول بانکی
۷۲	۳/۱/۱ ماهیت پول اعتباری
۸۰	۳/۱/۲ «مالیت»

۳/۲ بخش دوم: عناوین فقهی مرتبط با اجزاء فرآیند خلق پول بانکی

۱۳۹	
۱۳۹	 ۳/۲/۱ اکل مال به باطل
۱۴۷	 ۳/۲/۲ دین
۱۴۹	 ۳/۲/۳ رابطه دین و مال
۱۵۰	 ۳/۲/۴ وجوه تمایز دین و عین
۱۵۱	 ۳/۲/۵ قبض و اقباض در اموال اعتباری

۴ ... فصل چهارم: تطبیق فرایند خلق پول بانکی بر عناوین فقهی

۱۵۵	
-----	-------

۴/۱ .. بررسی خلق پول درونی در فرض دین بودن سپرده‌های بانکی

۱۵۷	
-----	-------

۴/۱/۱ .. بررسی صحت فرض

۴/۲ بررسی خلق پول درونی در فرض عین مال بودن سپرده‌های بانکی

۱۶۷	
-----	-------

۴/۲/۱ .. بررسی صحت فرض

۴/۲/۲ .. بیان لوازم فرض

۴/۳ بررسی خلق پول درونی در فرض سند مال بودن سپرده‌های بانکی

۱۸۲	
-----	-------

۴/۳/۱ .. بررسی صحت فرض

۴/۴ .. بررسی خلق پول درونی با نگاه کلان به نظام خلق پول درونی

۱۸۵	
-----	-------

۱۹۱ منابع و مأخذ

پیشگفتار

تحولات گسترده در نظام‌های اقتصادی و بانکی طی قرون اخیر، به‌ویژه در زمینه‌های پولی و مالی، منجر به شکل‌گیری مفاهیمی نوین شده است. یکی از این مفاهیم، خلق پول در نظام بانکی مدرن است که چالش‌هایی عمیق و پرسش‌هایی اساسی را در عرصه فقه اسلامی پدید آورده است. در این راستا، شناخت ماهیت خلق پول، تفاوت آن با دیگر اشکال پول و اعتبار، و انطباق یا تعارض آن با اصول شریعت، از جمله مسائل بنیادینی است که نیازمند پژوهشی دقیق و تفصیلی است.

پژوهش حاضر تلاش می‌کند تا از رهگذر تحلیل‌های اقتصادی و فقهی، شناختی دقیق از فرآیند خلق پول در نظام بانکی ارائه دهد. نظام بانکی مبتنی بر ذخیره کسری، که اکنون در عموم کشورهای جهان به کار گرفته می‌شود، امکان خلق پول جدید را برای بانک‌های تجاری فراهم می‌کند. این فرآیند، از طریق اعطای تسهیلات و ایجاد اعتبار جدید در قالب سپرده‌ها صورت می‌گیرد و به شکل مستقیم بر نقدینگی و ساختار اقتصادی کشورها اثر می‌گذارد.

اما پرسش اصلی این است که عنوان فقهی این پول جدید چیست؟ اما پاسخ به این پرسش به این بستگی دارد که ماهیت فقهی نفس پول درونی را چه بدانیم؟ در اینجا سه فرض مطرح است؛ فرض اول آن است که پول درونی مصداق بدهی بانک به صاحبان سپرده است. فرض دیگر آن است که پول درونی عین مال اعتباری است. و فرض اخیر آن است که

پول درونی به مثابه سند مالی است که نزد بانک موجود است. اما تحلیل ماهیت خلق پول در هریک از این فروض کاملاً متفاوت است که در این پژوهش در هر سه فرض ماهیت فقهی خلق پول درونی مورد بررسی قرار گرفته است.

اما پیش از این مباحث از باب مقدمه لازم است دو مسأله به خوبی تبیین شود؛ موضوع اول مکانیزم اقتصادی و بانکی خلق پول است. نویسنده در این بخش از کتاب تلاش دارد تا تصویر روشن و دقیقی از خلق پول درونی ارائه دهد تا فهم ماهیت خلق درونی را برای فقها تسهیل کند.

در همین راستا، تفاوت ماهوی بین بانک‌های تجاری مدرن و نهادهای مالی سنتی همچون صندوق‌های قرض‌الحسنه تبیین شده است. برخلاف تصور رایج که بانک‌ها را صرفاً واسطه‌ای میان سپرده‌گذاران و وام‌گیرندگان می‌داند، این اثر نشان می‌دهد که بانک‌های تجاری در واقع خالق پول جدید هستند. این خلق پول، نه حاصل انتقال منابع از سپرده‌گذاران به وام‌گیرندگان، بلکه نتیجه‌ای از مکانیسم‌های خاص بانکی است که قدرت خرید جدیدی را بدون پشتوانه حقیقی در نظام اقتصادی ایجاد می‌کند. اما موضوع دوم، تبیین دقیق از عناوین فقهی‌ای است که قرار است مورد استناد قرار بگیرد؛ چه آنکه حدود و ثغور برخی از عناوین محل خلاف است و لازم است نویسنده مبنای مختار را به خوبی شرح دهد. در همین راستا، عناوین چون اکل مال به باطل، دین، مالیت و... مورد بحث و بررسی قرار گرفته است.

پس از بیان این مقدمات در فصل اخیر پژوهش، ماهیت فقهی خلق پول درونی در فصل اخیر کتاب و با در نظر گرفتن فروض سه‌گانه مذکور تبیین خواهد شد.

بدیهی است که آنچه در این سطور می‌آید خالی از اشکال و ابهام نیست؛ با این حال امید است به فضل خداوند متعال این پژوهش بتواند گامی ولو کوچک در مسیر توسعه و تبیین بانکداری اسلامی برداشته و زمینه‌ساز طرح دیدگاه‌های نوین در این حوزه شود..